

RUIENDE CASARCA'S OP HET EEMMEER: WAAR KOMEN DEZE VOGELS VANDAAN?

Op 27 april ontvingen we de volgende aanvraag van Sjoerd Dirksen (lid VWU).
"Op de ledenvergadering gaf het bestuur van de Vogelwacht aan dat er in principe geld was voor activiteiten/subsidie. Daarom wil ik het volgende aan jullie voorleggen. Op het Eemmeer, op de grens van de provincies Utrecht en Noord-Holland, zit in de maanden juni-juli een jaarlijks groter wordende groep casarca's, die daar hun slagpennen ruien. Vorig jaar tegen de 800. Al lang vragen veel mensen zich af of hier alle 'ontsnapte' casarca's uit NL en Duitsland zich verzamelen, of dat dit een groep is die van veel verder hier heen komt omdat het Eemmeer de juiste omstandigheden biedt voor de rui. In dat laatste geval is er ook een beschermingsaspect in het geding.

Casarca vrouw in de rui - Ton Eggenhuizen

Met een vijftal mensen hebben we nu de handschoen opgepakt, een werkgroepje opgericht, en een plan gemaakt om vogels te vangen en te voorzien van halsbanden en GPS loggers, zodat we de herkomst kunnen achterhalen. Het is een vrijwilligers-project, met een stukje in de begroting voor professionele ondersteuning bij vangmateriaal (kanonnetten) en databeheer/website. Alle vijf hebben we veel aan watervogels gedaan, hebben we een ringvergunning en zijn we in werkgroepen actief. We hebben de eerste subsidie-toezeggingen min of meer binnen (brieven moeten nog komen), dus we denken dat er een goede kans is dat het ons gaat lukken. Maar we zijn er nog niet. Die GPS loggers zijn niet goedkoop, maar ons inziens wel noodzakelijk. Zou de Vogelwacht bereid en in staat zijn er 1 of 2 te 'sponsoren'? Dat zou dan gaan om 1250 of 2500 euro (ander bedrag mag uiteraard ook, maar zo is er de directe relatie met hoe het geld wordt besteed). Ik voeg het projectplan bij. Voor vragen, van welke aard dan ook, ben ik uiteraard bereikbaar! Dank alvast voor je reactie, groet, Sjoerd."

Projectplan

Uit het projectplan (het volledige plan is ter inzage via de secretaris, Frank Sidler): "Dit projectplan is opgesteld naar aanleiding van vragen naar de herkomst van in Nederland ruierende Casarca's vanuit onder andere lokale beheerders, lokale vogelwerkgroepen en anderszins geïnteresseerden in de status van in Nederland voorkomende vogels. De vraag of deze vogels een wilde oorsprong hebben is van belang voor beleid en beheer. In dit projectplan wordt de opzet van het onderzoek en een globale kostenraming nader uitgewerkt.

Op het Eemmeer ten oosten van de Stichtse Brug bij Huizen ruien in de nazomer grote aantallen Casarca's. De eerste ruigroepen verschenen hier midden jaren '90 van de vorige eeuw en de aantallen nemen nog steeds toe. Het maximum getelde aantal tot nu toe is 773 exemplaren op 10 juli 2012. De grootste aantallen worden eerst in de Eempolder en Eemmeer gezien. Later in de nazomer duiken er ook aanzienlijke aantallen (tot ca. 100 vogels) op in zowel de Vreugdenrijkerwaard (bij Zwolle) als in het Lauwersmeer. Daarna lijken de honderden vogels nagenoeg op te lossen, na oktober worden verspreid in Nederland nog hooguit in totaal enkele tientallen vogels gezien. De herkomst van deze vogels is onbekend. Mogelijk is een deel afkomstig van wilde populaties uit Oost Europa, Middellandse Zeegebied of West Azië.

Er zijn tot op heden geen populaties bekend uit de ons omringende landen die dit grote aantal ruiers kunnen verklaren, hoewel er in Duitsland kleine, maar groeiende aantallen Casarca's broeden (langs de Rijn). Ook is de (waarschijnlijk) uit ontsnapte exemplaren bestaande broedpopulatie in Nederland te klein om de aantallen ruiers te verklaren.

Het is goed mogelijk dat (een deel van) de Casarca's van wilde origine zijn. De soort is een sterke vlieger. Als steppevogel is zijn ecologie gericht op het vinden van tijdelijk geschikt habitat in een zeer groot gebied. De soort is een lange afstandstrekker en uit het verleden zijn er invasies in de zomer bekend van wilde vogels in Noordwest-Europa, die zelfs op IJsland en Groenland terecht kwamen. In Polen is een vogel teruggevonden die een ring uit Kirgizië had. De afstand

Bulgarije (broedgebied)-Nederland (ruigebied) is te vergelijken met de afstand Noord-Afrika-Camargue. In de Camargue ruiden in het verleden de noordafrikaanse broedvogels. Dus in theorie kunnen Casarca's uit bijvoorbeeld de Balkan - waar de soort weer toeneemt als broedvogel - dit makkelijk overbruggen om hier te ruien. Veilige ruigebieden zijn zeldzaam en ganzen en eenden kunnen grote afstanden vliegen om deze te bereiken. Bovendien zijn in Bulgarije Casarca's afwezig in de ruitijd.

Het is van groot belang om te weten of onze Casarca's (deels) wild zijn of niet. De soort is bedreigd en kwetsbaar in Europa. Het ruigebied in het Eemmeer zou in theorie een spectaculair onderdeel van een keten van gebieden kunnen zijn in de jaarcyclus van een bedreigde populatie.

Het opstarten van dit onderzoek is een initiatief van de Werkgroep Casarca Nederland. De Werkgroep Casarca Nederland bestaat uit Ruud van Beusekom, Sjoerd Dirksen, Ton Eggenhuizen, Dick Jonkers, Erik Kleyheeg en Frank Majoor. Alle zijn ervaren watervogelonderzoekers en ringvergunninghouders. De werkgroep is begin 2013 ontstaan en heeft geen rechtspersoonlijkheid. Voor financiële zaken heeft zij onderdak gevonden bij Sovon, die het initiatief van de werkgroep ondersteunt. Andere organisaties die steun, kennis en materialen ter beschikking stellen zijn Vogelbescherming Nederland, Bureau Waardenburg en de Universiteit Utrecht.

Onderzoeksvragen

1 Wat zijn de broedgebieden van de aan het Eemmeer ruiende Casarca's en welke andere gebieden gebruiken ze gedurende het jaar?

2 Zijn de Casarca's die op het Eemmeer ruien (deels) afkomstig van wilde broedpopulaties?

3 Keren dezelfde vogels jaarlijks terug op dezelfde ruiplaats of is er uitwisseling met andere ruiplaatsen?

Halsbanden en zenders/loggers

Door circa 100 vogels te voorzien van kleurringen (halsbanden) en daarvan circa 10 vogels te zenderen hopen we de herkomst te achterhalen. Het vangen van de vogels zal ook directe informatie opleveren voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

Door in 2013 circa 100 Casarca's te voorzien van een halsband met individuele code kunnen de vogels gedurende meerdere jaren gevolgd worden. Behalve de halsband krijgen ze ook nog een metalen pootring van het Vogeltrekstation Arnhem en een gekleurde pootring met dezelfde code. Dit voor het geval dat de halsband vroegtijdig afvalt. Om de kans op het achterhalen van de herkomst aanzienlijk te vergroten, zouden circa 10 vogels van een zender of logger voorzien moeten worden."

Tot zover een deel van de tekst van het projectplan.

VWU subsidieert

In de bestuursvergadering 5 juni 2013 hebben we bovenstaande aanvraag besproken. De bedoeling van het project is bescherming van vogels en daarmee

voldoet het ons inziens duidelijk aan de belangrijkste doelstelling van de Vogelwacht. Mogelijk leiden de resultaten tot een betere bescherming van wilde casarca's en het Eemmeer als natuurgebied. Daarom hebben we besloten om het project, namens de Vogelwacht Utrecht, te subsidiëren met 1500 euro.

Nieuws van de werkgroep d.d. 29 augustus

"Het is een turbulente tijd geweest voor de Werkgroep Casarca Nederland met hoogte- en dieptepunten. In het Eemmeer is nog maar een restje over van de ruim 800 Casarca's die er geruid hebben en die zullen waarschijnlijk ook snel vertrekken. Tegelijkertijd worden sinds enkele weken op diverse plaatsen in oostelijk Nederland halsbanden afgelezen en zelfs uit Duistland kwamen al de eerste meldingen.

Het is echter niet allemaal rozengeur en maneschijn. Twee van de zendervogels hebben wij dood teruggevonden. Autopsie door het Dutch Wildlife Health Centre (Utrecht) wees op twee verschillende doodsoorzaken. We onderzoeken nu nog wel de potentiële rol van het zendertype op deze gebeurtenissen. Een derde vogel zijn we kwijtgeraakt doordat de zender geen signaal meer gaf. Zijn lot is onzeker. Omdat we niet het risico wilden nemen dat meer Casarca's, wellicht door de aanwezigheid van de zender, zouden omkomen, hebben we de laatste twee exemplaren die nog op het Eemmeer aanwezig waren, teruggevangen. Die zitten nu in een erkend vogelasiel tot ze, uiteraard voor de zekerheid zonder zender, weer kunnen worden vrijgelaten.

Daarnaast zijn er gelukkig ook twee Casarca's die wel in goede gezondheid met hun zender rondvliegen. Beide hebben inmiddels het Eemmeer verlaten. Casarca A1 heeft de Rijn gevolgd richting het zuidoosten en heeft een week ten noorden van het Duitse Krefeld gebivakkeerd. Vanochtend is deze vogel weer 30 kilometer naar het noorden gevlogen richting de Rijnuitwaarden. Casarca A9 is gisteravond ook uit het Eemmeer/Eempolder gebied vertrokken in zuidoostelijke richting. In plaats van de Rijn te volgen, nam de vogel een iets zuidelijkere koers en het laatste binnengekomen signaal kwam uit de omgeving van Gennep tegen de Duitse grens. Het is erg spannend wat deze vogels ons de komende tijd gaan laten zien.

Op het Eemmeer hebben we (inclusief de zendervogels) 48 vogels een halsband gegeven. Daarvan zijn er tot nu toe 25 afgelezen, 18 op het Eemmeer of in de naastgelegen polders, 11 op andere plekken. Dan gaat het om gebieden langs de IJssel (Doesburg, Vreugderijkerwaard), bij de Ketelbrug en langs de Rijn (Westervoort, Rijnstrangen) in Nederland, en verschillende plekken in het Niederrhein gebied in Duitsland. In de Lauwersmeer zijn wel halsbanden gezien, maar nog niet met zekerheid afgelezen.

Van de 10 jongen die bij Siebengewald in Limburg werden geringd met een halsband, zijn er al 8 teruggezien: 4 in de Eempolders, 6 elders op plekken waar ook Eemmeer-vogels zijn gezien, inclusief de Niederrhein en ook bij Munster (D).

We roepen graag iedereen nog weer op om uit te kijken naar gele halsbanden nu de Casarca's zich verspreiden. Waarnemingen kunnen worden ingevoerd op www.geese.org." Tot zover het bericht van de werkgroep.